

Z p r á v y a n á z o r y.

O naši zemědělskou politiku.

Chceme-li zkoumati výrobní poměry v našem zemědělství a jejich vývoj od převratu, musíme si nejdříve objasnit jeho strukturu. Spolehlivá data o struktuře našeho zemědělství získáme z výsledků sčítání zemědělských závodů, které bylo provedeno Státním úřadem statistickým podle stavu z 27. května 1930. Definitivní výsledky sčítání byly dosud uveřejněny pro Čechy, Moravu a Slezsko, ale tato data nám zatím stačí k posouzení poměrů.

Státní úřad statistický rozdělil zemědělské závody na 7 skupin podle hledisk výrobních, sociálních a tržních. Tyto skupiny jsou:

1. **Parcelová či trpasličí hospodářství** s výměrou až do 1 ha. Majitelé těchto hospodářství, jež mají jiné povolání (námezdné nebo samostatné), doplňují si z výnosu těchto hospodářství výživu svoji a své rodiny. Tato hospodářství opatrují tudiž svým majitelům potraviny jen z části.

2. **Domácké závody** s výměrou od 1—5 ha. Majitelé těchto závodů získávají z nich veškeré potřebné potraviny a ve výrobě živočišné mají některé přebytky pro trh. Výnos hospodářství není však dostatečný a proto majitel musí mít jiné zaměstnání.

3. **Malorolnické závody** s výměrou od 5 do 10 ha. Majitelé jsou vesměs v těchto závodech plně zaměstnáni, zemědělství jest jim výhradní obživou a mají dosti značné přebytky výrobků pro trh.

4. **Malé selské závody** ve výměře od 10 ha až 20 ha, mají též ráz rodinných závodů, v nichž pracuje celá rodina a nesčetné cizí pomocné síly (čeled'). V této skupině převládá již produkce pro trh nad produkci, určenou ke spotřebě majitele a jeho rodiny.

5. **Střední selské závody** ve výměře od 20—50 ha. Tato skupina zaměstnává více cizích členů, než členů rodiny.

6. **Velké selské závody** s výměrou od 50—100 ha. Zde fyzická práce rodiny majitele ustupuje úplně do pozadí.

7. **Velkostatky** s výměrou nad 100 ha, kde majitel závod pouze řídí, kdežto všechnu práci vykonávají cizí příslušníci.

Podle tohoto rozdělení závodů jsou výsledky sčítání tyto: Celkový počet zemědělských závodů v Čechách byl 639.660, na Moravě a Slezsku 441.029, celková výměra závodů v Čechách 4.956.685 ha, na Moravě a ve Slezsku 2.582.285 ha, výměra zemědělské půdy v těchto závodech v Čechách 3.280.330 ha a na Moravě a ve Slezsku 1.733.093 ha.

Percentuální rozdělení těchto výsledků sčítání mezi jednotlivé skupiny zemědělských závodů jest toto:

	Celkový počet		Celková výměra		Výměra půdy zemědělské	
	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko
1. skupina do 1 ha	28	37.2	1.7	2.8	2.3	3.9
2. skupina 1—5 ha	41.6	40.0	14.7	17.4	21.1	24.6
3. skupina 5—10 ha	14.6	11.7	13.3	14.1	18.2	19.4
4. skupina 10—20 ha	9.8	7.5	18.0	18.0	23.5	23.9
5. skupina 20—50 ha	5.1	3.1	18.2	14.7	22.0	18.2
6. skupina 50—100 ha	0.5	0.2	4.5	2.9	4.9	3.0
7. skupina nad 100 ha	0.4	0.3	29.6	30.1	8.0	7.0

Z tohoto přehledu ještě zřejmá naprostá převaha malých a středních závodů v historických zemích co do počtu i co do podílu na zemědělské půdě. Značný podíl největších závodů na celkové výměře (kolem 30%) vysvětluje se tím, že velkostatky jsou majiteli velkých ploch lesních; jejich podíl na zemědělské půdě ještě však minimální.

Již tento základní přehled ukazuje, že struktura našeho zemědělství vyhovuje v první řadě výrobě jakostní, o niž možno nejlépe pečovati v menších závodech. Velkostatek ještě v první řadě určen výrobě obilnářské. Jelikož tento typ zemědělského závodu podle uvedené statistiky ještě v naprosté menšině, neměla by být naše politika řízena ve směru zvyšování výroby obilí.

Směr zemědělské politiky, který by nejlépe odpovídal struktuře našeho zemědělství,

vystihneme tehdy, když výše uvedených 7 skupin zemědělských závodů sloučíme ve tři skupiny. Tyto skupiny jsou:

1. Malé zemědělské závody do výměry 5 ha, jejichž hlavním znakem ještě, že nestačí plně uživiti majitele a jeho rodinu, a tento si musí opatřiti hlavní část důchodů v jiném hlavním zaměstnání námezdném nebo svobodném, anebo si musí opatřiti nedostávající se část důchodu v zaměstnání vedlejším.

2. Střední závody zemědělské ve výměře od 5—50 ha zaměstnávají a plně užívají rodinu majitele. Z těchto závodů jsou značné přebytky pro trh.

3. Velké závody zemědělské od 50 ha výše, kde práce jsou obstarávány vesměs cizími lidmi a kde se vyrábí výhradně pro trh ve smyslu současné tovární výroby.

Rozdělení zemědělských závodů podle těchto tří skupin ještě toto v procentech:

	Celkový počet		Celková výměra		Výměra půdy zemědělské	
	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko
1. skupina						
do 5 ha	69.6	77.2	16.4	20.2	23.4	28.5
2. skupina						
od 5—50 ha	29.5	22.3	49.5	46.8	63.7	61.5
3. skupina						
od 50 ha výše	0.9	0.5	34.1	33.0	12.9	10.0

Se stanoviska vlastní zemědělské výroby nebudeme se zabývati podílem těchto jednotlivých skupin na celkové výměře zemědělských závodů vzhledem k uvedenému již důvodu, že v této výměře jest zahrnuta i plocha lesní a tím podíl velkostatku jest velmi vysoký, což naprosto neodpovídá jeho významu ve vlastní zemědělské výrobě. Proto budeme zkoumati podíl uvedených 3 skupin na počtu a výměře zemědělské půdy závodů zemědělských.

Podíl I. skupiny na celkovém počtu závodů má převahu naprosto rozhodující a činí v Čechách kolem 70% a v zemi Moravskoslezské ještě více, t. j. 77%; podíl na zemědělské půdě v obou zemích činí u této skupiny jen asi čtvrtinu. Se stanoviska zemědělské ekonomiky snad není sice přiliš výhodné drobení zemědělské půdy na veliký počet trpasličích závodů, ale tento typ zemědělského závodu má veliký význam pro sociální politiku státu. Majitelé těchto závodů musí většinou v normálních dobách, jak jsme uvedli, hledati hlavní pramen obživy buď v živnostech anebo jako námezdní dělníci v průmyslu. V dobách hospodářské krize tento systém zemědělského podnikání jest tudiž nejlepší formou pojištění proti nezaměstnanosti. Výnos takového hospodářství jest jistě vyšší než obvyklá peněžitá podpora, kterou dnes dělník v době své nezaměstnanosti dostane.

Se stanoviska zemědělské výroby tento typ zemědělského závodu nezpůsobuje žádných poruch na domácím obilním a masném trhu, a tím zároveň nemá podílu na známých obchodně-politických komplikacích, které vznikají z omezování zemědělského dovozu. Tento typ závodů nemůže způsobiti nerovnováhu mezi nabídkou a poptávkou na trhu zemědělských výrobků, protože nevyrábí pro trh (u skupiny od 1—5 ha zbývají jen malé přebytky živočišné produkce), a v dobách normální zaměstnanosti majitele výnos tohoto typu zemědělského podniku přispívá k zlepšení životní úrovně celé rodiny a tudiž nikoliv k obmezení spotřeby. Konečně na tomto typu zemědělského podniku pěstuje se málo obilí, ale hlavně brambory, v nichž se snaží býti majitel soběstačný. Podíl bramborů na 100 ha orné půdy u závodů do 1 ha v Čechách je 31.6%, na Moravě a Slezsku 35.9%, kdežto u závodů od 10—50 ha činí podíl bramborů v Čechách 9% a na Moravě a Slezsku 9.6%. U obilnin jest tendence opačná. V malých závodech pěstují se obilniny méně, kdežto ve středních a velkých více. Se stanoviska sociálně-politického a obchodně-politického jest typ závodu ve výměře do 5 ha nejlepší.

Z toho by bylo možno souditi, že v zemi, jejíž průmysl roste a dává ji celkový hospodářský ráz, měl by se tento typ zemědělského závodu množiti, protože průmyslové dělnictvo hledá pudově zajištění před konkurenčním kolísáním zaměstnanosti v průmyslu. Pokud se týká českých zemí, tento předpoklad jest správný. Postupem doby, jak se tyto země industrialisovaly, rostl počet malých zemědělských závodů. Ve zmíněných publikacích Státního úřadu statistického o sčítání zemědělských závodů jest srovnán počet zemědělských závodů podle jednotlivých skupin podle stavu v r. 1930 se stavem v r. 1902 podle výsledků rakouského sčítání. Srovnání vypadá takto:

Skupina závodů podle výměry v ha	Čechy		Morava	
	Počet závodů v r. 1930	Rozdíl proti r. 1902 v %	Počet závodů v r. 1930	Rozdíl proti r. 1902 v %
do 0.5	106.022	+ 41.32	70.988	+ 59.08
0.5—1	73.853	— 4.64	51.802	+ 12.91
1—2	90 041	— 13.19	62.506	+ 10.28
2—5	175.883	+ 23.63	88.647	+ 34.19
5—10	93.215	+ 33.45	44.394	+ 24.05
10—20	62.509	+ 4.28	28.002	+ 0.25
20—50	32.139	— 5.25	11.462	— 3.58
50—100	3.305	+ 16.50	902	+ 4.28
100—200	1.493	— 7.32	382	+ 0.26
200—500	665	— 43.50	238	— 28.10
přes 500	535	— 10.83	207	— 19.46

Z této tabulky vyplývá, že v posledních třech desetiletích vzrostl velmi značně počet zemědělských závodů ve výměře do 5 ha, kterýžto vzestup si možno vysvětliti hlavně rozmachem průmyslu. Největší vzestup těchto malých závodů jest v zemi Moravskoslezské. To se vysvětuje hlavně jejich velikým vznukem v průmyslové oblasti Ostravská. Také Ing. B. Tumlíř v komentáři k těmto statistikám uvádí, že „přirozenou příčinou rozmněžování těchto malých závodů byla nesporně postupující industrialisace. Vzestup mezd námezdních pracovníků, působení industrializací, hnal půdu z velkých závodů k rodinným závodům s dostatečnými rodinnými pracovními silami.“

Průmyslový vývoj v historických zemích působil tudíž na zemědělství neobyčejně příznivě. Štěpení velkých závodů na menší zatlačovalo do pozadí výrobu prvotních zemědělských výrobků pro trh a vyvolávalo výrobu spíše jakostní, čímž opět byl umožněn dovoz obilovin z jiných zemí a naopak vývoz domácích výrobků průmyslových do ciziny. Mimo to malé závody zemědělské znamenaly zajištění velké části dělnictva proti kolísání průmyslové zaměstnanosti.

V této příznivé situaci jsme byli po válce až do doby, kdy se u nás počala plánovitě prováděti soběstačnost v zemědělské výrobě.

Výsledky pozemkové reformy.

Již pozemková reforma učinila značnou změnu v tomto vývoji. To vyplývá ze srovnání sčítání zemědělských závodů v r. 1921 se sčítáním v r. 1930, které uvádíme:

Skupina závodů podle výměry v ha	Čechy		Morava a Slezsko	
	Počet závodů v r. 1930	Rozdíl proti r. 1921 v %	Počet závodů v r. 1930	Rozdíl proti r. 1921 v %
0.1—0.5	93.679	— 28.81	84.177	— 18.16
0.5—1	73.853	— 16.75	61.015	— 10.68
1—2	90.041	— 13.95	73.956	— 4.49
2—5	175.883	+ 3.67	102.353	+ 7.54
5—10	93.215	+ 16.90	51.498	+ 12.28
10—20	62.509	+ 4.84	32.950	+ 3.94

Skupina závodů podle výměry v ha	Počet závodů v r. 1930	Čechy		Počet závodů v r. 1930	Rozdíl proti r. 1921 v %	Morava a Slezsko
		Rozdíl proti r. 1921 v %	Počet závodů v r. 1930			
20—30	22.236	+ 2.49	9.907	+ 3.08		
30—50	9.903	+ 10.70	3.875	+ 10.37		
50—100	3.305	+ 31.10	1.077	+ 11.15		
100—200	1.493	- 9.24	485	- 10.52		
200—500	665	- 16.46	301	- 13.01		

Z tabulky vidíme, že v uvedené době ubylo značně zemědělských závodů ve výměře od 0.1—2 ha, mírně přibylo závodů ve výměře od 2—5 ha, ale nejvíce přibylo závodů středních ve výměře od 5—50 ha a v Čechách pak také značně přibylo velkostatků od 50—100 ha. Hlavní význam pozemkové reformy jest tedy v posílení středních zemědělských závodů a naopak v oslabení malých zemědělských závodů. Také ing. B. Tumliř píše v uvedeném již komentáři ke statistice o sčítání zemědělských závodů, že „pod vlivem sociálních a hospodářských poměrů probíhalo zřejmě až do pozemkové reformy drobení zemědělské půdy až do nejmenších závodů, ale pozemková reforma tyto výsledky korigovala rozmnovením výměry těchto závodů a jejich přesunutím do vyšších velikostních skupin.“

Při provádění pozemkové reformy hledělo se při tvoření standardní velikosti zemědělských závodů na rentabilitu a racionalisaci produkce, postupovalo se tudíž hlavně ze stanoviska zemědělsko-výrobního a na sociální funkci malých podniků zemědělských se pozapomnělo. Pozemková reforma přesunula těžisko zemědělské produkce na střední zemědělské závody ve výměře od 5—50 ha, kterých co do počtu jest v Čechách sice jen 29.5%, v zemi Moravskoslezské 22.3%, ale jejich podíl na celkové zemědělské půdě činí 63.7% v Čechách a 61.5% v zemi Moravskoslezské.

Hlavní charakteristikou této střední skupiny závodů jest, že vyrábí ve značné míře pro trh a jest tudíž vzhledem k svému převládajícímu podílu na zemědělské půdě rozhodujícím činitelem v zásobování domácího trhu.

Jaká výroba přichází v úvahu pro skupinu závodů od 5—50 ha? V časopisu „Pozemková reforma“ (roč. 1932, čís. 3.—4.) referoval ing. A. Pavel o hnuti pro vnitřní kolonisaci v Německu a o rozpravách na prvním valném shromáždění Společnosti pro podporu vnitřní kolonisace v Německu. Na tomto shromáždění bylo také debatováno o velikosti podniku a doporučovalo se tvoření usedlostí 30-, 40- až 50ha. Zároveň bylo konstatováno, že „čím příznivější jest tržní poloha, čím více při pěstování okopanin a chovu dobytka vystupuje do popředí jakostní produkce, tím menší může být zemědělský podnik. Právě možnost intensivního chovu dobytka, kde se pracuje s příkupovanými krmivy, připouští mimořádně malé výměry usedlostí, jak o tom svědčí výstřední formy výroby živočišné (drůbežnické farmy, výkrm vepřů, hospodářství výdojná). Totéž platí o využití půdy, kde lze stupňovati téměř zahradnické methody.“ Z tohoto znaleckého posudku jasně vyplývá, že malý a střední typ zemědělského podniku jest určen především pro výrobu ja-

kostní, jejímž podkladem jest chov dobytka. To zároveň znamená, že v těchto zemědělských podnicích ze stanoviška výnosového jest zatlačena do pozadí prvotní výroba zemědělská, hlavně obilnářství. Tato struktura zemědělství volá po dovozu prvotních výrobků, hlavně obilí, z ciziny a naopak snaží se vyvážeti do ciziny jakostní zemědělský výrobek.

Pokud jsme seznali, hraje v našem zemědělství hlavní úlohu střední typ zemědělského závodu, dopravní poměry jsou u nás také příznivé, což by byly podmínky pro převahu výroby kvalitní. Nyní jde o to, jak jest u nás rozdělen chov dobytka, který jest základem této výroby.

Chov dobytka.

Podle sčítání zemědělských závodů v r. 1930 bylo skotu v Čechách 2,276.251, v zemi Moravskoslezské 1,004.545, vepřů v Čechách 1,173.294, v zemi Moravskoslezské 845.706, drůbeže celkem (slepic, hus, kachen, krůt atd.) v Čechách 14,245.825, v zemi Moravskoslezské 8,320.031. Z tohoto stavu dobytka a drůbeže připadá na malé a střední závody zemědělské v procentech:

Skupina závodů	Skot		Vepři		Drůbež	
	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko	Čechy	Morava a Slezsko
do 5 ha	28.1	33.3	32.4	46.1	42.8	52.7
od 5—50 ha	63.9	60.0	61.9	50.6	53.8	45.5

Tabulka ukazuje, že prakticky veškerý chov skotu, vepřů a drůbeže jest soustředěn v malých a středních podnicích. Závody od 5—50 ha (střední) mají převahu v chovu skotu, vepřů a na polovici se dělí s malými závody o chov drůbeže. Z toho vyplývá, že nejzákladnější podmínka jakostní výroby v našem zemědělství, t. j. dostatečný chov dobytka ve středních zemědělských závodech, jest splněna. Tyto příznivé podmínky pro rozvoj jakostní výroby v našem zemědělství samočinně vylučují zemědělskou politiku, která podporuje výrobu prvotní, hlavně obilnářskou. Jaký však byl skutečný vývoj?

Z publikace Akademie Zemědělské „Zemědělský plán v produkci rostlinné s některými vztahy k výrobě živočišné v Československu“ jsou uvedeny výsledky naší zemědělské politiky ve výrobě obilní. Z této statistiky uvádíme data o pšenici a žitu, hlavních chlebových obilovinách.

Pšenice.

Rok	Plocha sklizně v 1000 ha	Výnos na 1 ha	Sklizeň v 1000 vag.	Cena	Dovoz zrna v 1000 vag.	Dovoz mouky v 1000 vag.
1920—21	737	16.6	123	374.75	5	26
1925—26	738	14.9	108	231.11	33	21
1927—28	755	18.6	140	180.97	22	25
1928—29	816	17	144	160.26	16	21
1929—30	795	17.4	138	139.50	32	15
1930—31	824	13.5	112	143.57	65	7
1931—32	835	17.5	146	152.00	30	3
1932—33	920	17.8	164	—.—	—	—

Ž i t o.

Rok	Plocha sklizně v 1000 ha	Výnos na 1 ha	Sklizeň v 100 vag.	Cena	Dovoz zrna v 1000 vag.	Dovoz mouky v 1000 vag.
1920—21	1095	15.8	166	334.22	2	2
1924—25	1018	17.6	179	144.36	17	3
1927—28	1003	17.9	178	170.79	6	¼
1928—29	1084	17.0	183	119.00	1	—
1929—30	1046	17.2	179	117.59	4	—
1930—31	999	14.0	139	139.60	23	—
1931—32	1039	21.1	217	94.68	½	—
1932—33	1050	18.9	197	—	—	—

(Poznámka: Dovoz mouky jest přeypočítán na zrno. Kde jsou uvedeny pomlčky, tam nebyl dovoz prakticky žádný.)

Z výsledků pěstování pšenice a žita vidíme, že rozšiřováním sklizňové plochy a zvyšováním výnosů zvýšila se sklizeň pšenice v období r. 1925/33 ze 108.000 wagonů na 164.000 wagonů, což jest vzestup asi o 52%. Sklizeň žita se zvýšila v období r. 1924—1932 ze 179.000 wagonů na 217.000 wagonů, což jest vzestup o 21%. V r. 1932—33 sklizeň žita vlivem nižších výnosů o něco klesla. Důsledkem rozšiřování pěstování pšenice klesl její dovoz (včetně pšeničné mouky, přeypočtené na zrno) v období 1925—32 s 53.000 wagonů na 33.000 wagonů, což jest pokles asi o 40%. Tento pokles dovozu potrvá i v r. 1932—33. U žita dováželi jsme sice vždy jen v době neúrody větší množství, ale zvyšování jeho sklizně mělo za následek tvoření velikých přebytků, které není možno umistit. V r. 1925—26 přebytek žita byl 23.000 wagonů, v r. 1931—32 stoupal na 61.000 wagonů. Neúměrné podporování obilní výroby vykonává tlak na ceny, které musí být pak uměle udržovány na t. zv. rentabilní úrovni intervenčními koupěmi, financovanými ze státní pokladny, a násilným brzděním dovozu, které vede opět k poklesu vývozu průmyslových výrobků a ke komplikacím při budování hospodářské Malé dohody.

Vysokou celní ochranou a omezováním dovozu bylo způsobeno, že pěstování pšenice stalo se rentabilní i v horských oblastech, t. j. tam, kde pšenice nemá být pěstována. V rovině pak tato politika vedla ke zvyšování výnosů. Proto zvětšení obilní plochy má do jisté míry ráz umělý. Jak umělé zvyšování rentability pěstování obilí pomocí stupňované celní ochrany mělo vliv na zvýšení výnosů, vyplývá ze srovnání hektarových výnosů z r. 1929 a r. 1933. Hektarové výnosy u pšenice ozimé v r. 1933 (v závorce 1929) v oblasti řepařské byly v Čechách 25.9 (21.1), na Moravě a ve Slezsku 25.1 (19.7), v oblasti obilnářské v Čechách 23.5 (18.4), na Moravě a ve Slezsku 22.6 (17), v oblasti obilnářsko-kramborářské v Čechách 22.9 (17), na Moravě a ve Slezsku 23.4 (17.7), v oblasti pícninářské v Čechách 20.8 (16.4), na Moravě a ve Slezsku 20.8 (15.7). Ovšem třeba uvésti, že velké rozšíření obilní plochy bylo způsobeno také tím, že velmi kleslo pěstování plodin průmyslových, jako na př. cukrovky a i chmele. Tak na př. v r. 1925 činila osevná plocha cukrovky 307.000 ha a vlivem katastrofální situace na světovém cukerním trhu,

která podstatně snížila nás vývoz cukru, klesla tato plocha v r. 1933 na 145.000 ha. Takto uvolněná půda byla pak použita v produkci obilní, kterýžto přechod byl umožněn zvyšováním celní ochrany.

Pozemková reforma a zemědělské ochranářství vedly tudíž k rozšíření výroby prvotní, hlavně obilí, což neodpovídá ani struktuře našeho zemědělství, ani průmyslové povaze státu.

Vnitřní kolonisace.

Nyní jde o to, napraviti ještě to, co se dá. Bylo by třeba pokračovati v tvoření malých zemědělských závodů, které bylo přerušeno pozemkovou reformou. Tyto malé podniky by byly určeny hlavně pro průmyslové dělnictvo, které by si z výnosu hospodářství doplňovalo svůj výdělek a v dobách kolísavé zaměstnanosti vlastnictví takového podniku by bylo pojištěním proti nezaměstnanosti, nebo nedostatečné zaměstnanosti. Do takovýchto zemědělských závodů mohli bychom převésti také část dělnictva, které nebude možno zaměstnat v průmyslu. Tímto způsobem měl by být podpořen a urychlen opět útěk z měst na venkov, místo dosavadního stěhování z venkova do měst za obživou v průmyslu. Rozmnožení malých závodů zemědělských touto cestou bylo by významné také tím, že by ulehčilo našemu zemědělství přechod od výroby prvotní, hlavně obilnářské, k výrobě jakostní. Řešení těchto otázek jest časové nyní v Německu, kde za tím účelem byl také vydán v r. 1933 kolonisační zákon.

Provádění této akce má u nás dvě hlavní nesnáze. Především by bylo nutno opatřiti potřebný kapitál pro zařizování kolonisačních usedlostí, což v dnešní době není úkol snažný. Vzhledem k tomu, že pozemková reforma je téměř provedena, rozsáhlejší kolonisační akce by narazila pravděpodobně na nedostatek půdy. Bylo chybou, že při provádění pozemkové reformy aspoň z části se nepamatovalo na tvoření těchto malých závodů. Ing. A. Pavel v 15. čísle „Hospodářské Politiky“, roč. 1934, pojednává o možnostech vnitřní kolonisace a uvádí výsledky kolonisační akce, kterou provedl dosud Státní pozemkový úřad. Tento úřad vytvořil 1035 zemědělských závodů ve výměře od 1 do 5 ha, kterýžto typ jest spojován se zaměstnáním v průmyslu. Jinak utvořil pozemkový úřad samostatná hospodářství a to 358 závodů o výměře 5—10 ha, 1033 závodů o výměře 10—20 ha a 345 usedlostí o výměře nad 20 ha. Ovšem to jest velmi malá korektura pozemkové reformy. Bylo by si přáti, aby ve tvoření malých závodů bylo dále pokračováno, pokud jest možno k této akci uvolniti ještě půdu.

Pokud se týče změny celkového směru naší zemědělské politiky, tu třeba říci, že musíme se odvrátiti v patřičném rozsahu od výroby prvotní a přikloniti se více k výrobě jakostní, pro níž, jak jsme výše ukázali, jsou u nás všechny předpoklady. To znamená, že není možno pěstovati na př. pšenici v horských krajinách a pod. Dále nutno co nejvíce podporovati snahy po pěstování náhradních plodin průmyslových (len, konopí, řepka a pod.), čemuž byl dán také výraz v poslední revisi celního sazebníku a v některých opatřeních vlády (na př. na podporu pěstování lnu a konopí). Nutno se také přičiniti o to, aby byl proveden plán na

zvýšení osevu cukrovky. Jakostní výroba a pěstování průmyslových plodin má další výhodnou podmínu, která spočívá v tom, že máme dokonale vybavený zemědělský průmysl, určený k dalšímu zpracování výroby našeho zemědělství. Zbývá vyřešit spíše problémy distribuční. Přikloněním se k jakostní výrobě a k pěstování průmyslových plodin v našem zemědělství podaří se nám opraviti jednostranné usměrnění našeho zemědělství k prvotní výrobě, čímž získáme opět svobodu v obchodní politice.

O. Podpěra.